

خشکی دریاچه نتیجه ۷۰ سال سیاست اشتباه

نشست هم‌اندیشی مدیریت یکپارچه احیای حوضه آبریز دریاچه ارومیه با حضور اعضای کمیسیون کشاورزی اتاق بازرگانی تبریز در دانشگاه ارومیه برگزار شد.

به گزارش روابط عمومی اتاق بازرگانی تبریز، این جلسه با موضوع «به روزرسانی نقشه راه احیای دریاچه ارومیه با درس آموخته ها و تجارب قبلی» عصر سه شنبه ششم خردادماه با حضور معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری آذربایجان غربی، اعضای کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، اساتید دانشگاهی و مسئولان مربوطه استان های آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی و کردستان در پژوهشکده مطالعات این دریاچه در دانشگاه ارومیه برگزار شد.

وضعیت دریاچه مشابه سال ۱۴۰۱ است

یاسر رهبردین، معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری آذربایجان غربی، در این نشست با بیان اینکه ما ادامه دهنده پروژه های مثبت و تغییر دهنده اقدامات منفی و نادرست در حوزه احیای دریاچه ارومیه در سال جاری خواهیم بود، ادامه داد: امسال وضعیت دریاچه مشابه سال ۱۴۰۱ است و نمی توانیم بگوییم که بدترین شرایط در طول تاریخ دریاچه برای سال جاری است.

وی به مسئله تخصیص بودجه به پروژه های ستاد احیای دریاچه ارومیه اشاره کرد و گفت: برای پروژه هایی که تحت مدیریت بحران کشوری هستند، در طول سال می توانیم اعتبار بودجه ای بگیریم، ولی برای پروژه ای که کد پایدار دارد، این اقدام صورت نمی گیرد.

وی بر لزوم هم اندیشی و هم افزایی همه اقشار جامعه در راستای احیای حوضه آبریز دریاچه ارومیه تأکید کرد و گفت: همه دانشگاه ها و ارگان های دولتی پیشنهادات خود را به دبیرخانه ستاد احیای حوزه آبریز دریاچه ارومیه ارسال کنند تا طی جلسه ای، در حوزه اقدامات و راهکارهای اجرایی به جمع بندی نهایی برسیم.

رهبردین با بیان اینکه نگاه و دیدگاه به احیای این دریاچه، نگاهی ملی است، افزود: متأسفانه داده های آماری مسئولان با واقعیت تطابق چندانی ندارد.

وی با اشاره به طرح های احیای دریاچه ارومیه، به جلوگیری از برداشت بی رویه و غیرقانونی آب از خط انتقال آب سد کانی سیب به دریاچه تأکید کرد و افزود: انتقال آب از پساب فاضلاب کلان شهر تبریز، تثبیت ریزگردها و پیگیری انتقال آب از سدهای استان کردستان از جمله پروژه های موجود در این حوزه است.

راه حل احیای دریاچه ارومیه در جزئی نگر نیست، باید بنیان ها را دید

افشار کبیری، مدیرکل دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری آذربایجان غربی، بر تبیین درست مشکلات و چالش های اصلی دریاچه ارومیه تأکید کرد و افزود: ما برای احیای دریاچه ارومیه نیازمند صبوری و گذشت زمان هستیم؛ زیرا وضعیت کنونی دریاچه، حاصل سیاست های هفتاد سال گذشته است.

وی تغییر حکمرانی آب در هفتاد سال گذشته را عامل خشکی دریاچه ارومیه عنوان کرد و ادامه داد: ما باید ابعاد مختلف احیای دریاچه را در نظر بگیریم و بنیان های کلان این پدیده را با جزئیات بررسی کنیم.

ناهماهنگی بین دستگاهی و ضعف اجماع سازی، موانع اصلی احیای دریاچه ارومیه

سعید عیسی پور، عضو دبیرخانه کارگروه نجات دریاچه ارومیه، در این نشست انتخاب مسعود پزشکیان به عنوان رئیس جمهور و رضا رحمانی به عنوان استاندار آذربایجان غربی را نقطه عطفی برای پیشرفت پروژه های احیای دریاچه ارومیه عنوان کرد و گفت: حدود ۱۵ سال از تشکیل ستاد احیای دریاچه ارومیه می گذرد که در این سال ها انواع مختلف سیاست های آبی و کشاورزی در حوضه دریاچه انجام گرفته است.

وی از کاهش وسعت و تراز دریاچه ارومیه طی سال جاری خبر داد و افزود: متأسفانه ما امسال با توجه به کاهش بارندگی و تنش آبی، رهاسازی آب از سد بوکان را نخواهیم داشت.

وی به عملکرد استانداری آذربایجان غربی در راستای پیشبرد پروژه های احیای دریاچه اشاره کرد و گفت: تشکیل دبیرخانه کارگروه ملی نجات دریاچه ارومیه در دانشگاه ارومیه، بازدید آقای پزشکیان از دریاچه ارومیه و برگزاری نشست با متخصصین منطقه، اخذ دستور ایجاد ردیف اختصاصی برای طرح های احیای دریاچه ارومیه، اجرای عملیات رهاسازی آب از سد کانی سیب، جلوگیری از برداشت غیرمجاز آب از مسیر انتقال آب به دریاچه و بارورسازی ابرهای حوزه دریاچه از جمله اقدامات استانداری در ماه های گذشته است.

عیسی پور با بیان اینکه تمام دستگاه های ذی ربط باید پاسخگوی اقدامات و عملکرد خود باشند، ادامه داد: در حوزه آسیب شناسی، ناهماهنگی بین دستگاهی و ضعف در اجماع سازی باید حل شده و به روزرسانی نقشه راه احیای دریاچه ارومیه و تهیه برنامه پیشنهادی برای دستگاه های اجرایی بر اساس نقشه راه به روزرسانی شده طی ماه های آتی صورت گیرد.

تأکید بر عدالت بودجه ای و برنامه ریزی مؤثر برای احیای پایدار دریاچه ارومیه

احمد فاخری فرد؛ عضو هیئت علمی گروه مهندسی آب دانشگاه تبریز و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، در این نشست با بیان اینکه بودجه استانی اداره کل های مربوطه نباید تحت عنوان بودجه احیای دریاچه ارومیه به استان های آذربایجان شرقی و غربی اختصاص پیدا کند، گفت: هر زمان که ما تخصیص اعتبار لازم برای پیشبرد اهداف خود داشته ایم، شاهد پیشرفت های خوبی در احیای دریاچه بوده ایم.

وی پروژه های زودبازده از نظر آبرسانی به حوزه دریاچه ارومیه را تشریح کرد و گفت: انتقال آب رودخانه ها به پیکره آب دریاچه، لایروبی قلعه چای، لایروبی سنخ چای و پیام چای، لایروبی صوفی، مردق و لیلان چای، لایروبی گنبرچای، چاوان چای و آذرشهرچای، ساماندهی و تجهیز مسیر انتقال آب رودخانه، رساندن آب تصفیه خانه ها به دریاچه، بارورسازی ابرها و طرح رهاسازی آب مازاد بر نیاز از سدها از جمله پروژه های زودبازده از نظر آبرسانی به حوزه دریاچه ارومیه است.

وی تصریح کرد: پروژه های مدیریت تخصیص آب، مانند نصب کنتورهای هوشمند حجمی در مبادی برداشت آب از منابع زیرزمینی، نصب تجهیزات تحویل حجمی در مبادی

برداشت منابع سطحی، جلوگیری از برداشت های مازاد بر پروانه، تعدیل پروانه ها بر اساس قوانین جاری، تعیین تکلیف چاه های غیرمجاز و ممانعت از حفر چاه های غیرمجاز، استفاده از تجهیزات هوشمند کنترل جهت بهبود عملکرد اکیپ های گشت و کنترل، پروژه های کاهش مستقیم مصرف آب، انتقال آب با لوله، تعدیل اراضی آبی کشاورزی (حذف اراضی با کیفیت پایین آب و خاک، بهره وری پایین آب) و اجرای پروژه های حمایتی از اقشار آسیب پذیر از اجرای سایر طرح ها، به عنوان پروژه های بلندمدت مؤثر در احیای حوضه و دریاچه محسوب می شوند.

تأکید بر توسعه منطقه با نگاه اقتصادی به احیای دریاچه ارومیه

محمدامین حجازی، رئیس مؤسسه بیوتکنولوژی و صنایع غذایی آذربایجان شرقی و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، در این نشست با بیان اینکه ما نباید دوباره درگیر تدوین و تهیه برنامه راهبردی برای احیای دریاچه ارومیه شویم، گفت: همین برنامه های موجود حاصل ساعت ها کار کارشناسی توسط اساتید دانشگاهی و کارشناسان است.

وی به اصلاح نگرش از بحث احیای دریاچه ارومیه برای سرمایه گذاری در توسعه و پیشرفت منطقه تأکید کرد و افزود: ما از آب ورودی دریاچه ارومیه نمی توانیم بهره برداری و بهره وری اقتصادی داشته باشیم.

وی پیشنهاد تبیین راه حل های عملیاتی تحت عنوان «اقتصاد شورمحور» را مطرح کرد و گفت: ما باید با شرایط این منطقه تعامل برقرار کنیم و در این راستا باید راه حل ها و راهکارهایی مناسب برای بهره وری اقتصادی در نظر بگیریم و از این تهدید و محدودیت شوری آب به عنوان فرصت استفاده کنیم.

افزایش چاه های غیرمجاز تهدید احیای دریاچه ارومیه

احمد بابیوردی، رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی آذربایجان شرقی و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، در این جلسه بر اصلاح الگوی کشت تأکید کرد و افزود: متأسفانه هر ساله شاهد افزایش چاه های غیرمجاز در حاشیه دریاچه ارومیه هستیم.

وی با بیان اینکه ما باید دریاچه ارومیه را به چند قسمت تقسیم کنیم تا مرحله به مرحله بتوانیم پروژه های احیا را جلو ببریم، تصریح کرد: با شرایط کشت و کاهش بارندگی ها، ما باید برای احیای دریاچه، این مجموعه را به چند قسمت تقسیم کنیم.

بندر شرفخانه، مناسب ترین محل برای برپایی ستاد احیای دریاچه ارومیه

ابوالفضل مجنونی، عضو هیئت علمی دانشگاه تبریز و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، در این جلسه به تبیین راهکارهای عملیاتی برای حل چالش های خشکی دریاچه ارومیه پرداخت و افزود: هرگونه اقدام برای احیای دریاچه، نیاز به اقدامات حاکمیتی و مشارکتی متعدد دارد.

وی پیشنهاد تشکیل و برگزاری ستاد احیای دریاچه ارومیه در بندر شرفخانه را به اعضای ستاد داد و گفت: برای نزدیکی به استان های آذربایجان غربی و آذربایجان شرقی، بندر شرفخانه، بهترین و مناسب ترین محل برای برپایی ستاد احیای دریاچه ارومیه است.

وی بر مدیریت یکپارچه حوضه آبریز دریاچه ارومیه تأکید کرد و افزود: اعضای ستاد باید در جلسات مستمر و منظم، در قالب کارگروه های مختلف در حوزه های مختلف، به بحث و بررسی مسائل بپردازند.

نبود اولویت بندی در اجرای پروژه های احیای دریاچه ارومیه

اصغر اصغری مقدم، عضو هیئت علمی گروه زمین شناسی دانشگاه تبریز و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، نیز در این نشست بر اهمیت اجرای کامل پروژه های احیای دریاچه تأکید کرد و گفت: عدم اولویت بندی در اجرای برنامه های احیای دریاچه یکی از چالش های اساسی است. متأسفانه ما در این مدت اولویت بندی در اجرای پروژه های عملیاتی نداشته ایم و با بی توجهی، موجب از دست دادن زمان شده ایم.

وی بر تبیین بحران های موجود آبی به کشاورزان تأکید کرد و ادامه داد: ما باید میزان آب و برداشت بی رویه از آب های زیرزمینی را به صورت دقیق رصد کنیم تا با خطر بزرگ تری مواجه نشویم.

یونس اکبرزاده، مدیر کاربردی هواشناسی آذربایجان شرقی و عضو کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، در این نشست بر پایش دقیق و شبانه روزی شرایط جوی حوزه دریاچه ارومیه تأکید کرد و گفت: ما باید شرایط واقعی دریاچه ارومیه را برای مردم تبیین کنیم تا از بروز چالش های اجتماعی و امنیتی جلوگیری شود.

احیای دریاچه ارومیه قربانی بی ثباتی مدیریتی و ناهماهنگی نهادی

احمد کاظم زاده، مشاور کمیسیون کشاورزی اتاق بازرگانی تبریز، بر آسیب شناسی مشکلات و چالش های حوضه آبخیز دریاچه ارومیه از زوایای مختلف تأکید کرد و افزود: آسیب شناسی گذشته بسیار ضروری است، اما باید از زوایای مختلف این آسیب شناسی صورت گیرد. با وجود اینکه مدیریت یکپارچه آب از سال ۱۹۹۱ و ذیل فصل ۱۸ از دستورکارهای ۲۲ گانه اولین نشست سران سازمان ملل به دنیا تجویز شد، اما در ایران مورد غفلت قرار گرفته، به گونه ای که مدیریت آب با وزارت نیرو، مدیریت خاک با جهاد کشاورزی، و سازمان محیط زیست هم بین این دو وزارت سرگردان است.

وی تصریح کرد: اولین پیشنهاد بنده این است که عنوان نشست امروز اصلاح شود و از عبارت «مدیریت یکپارچه احیای حوضه آبریز دریاچه ارومیه» استفاده شود. دومین آسیب این است که طبق تجارب بین المللی، طرح های زیست محیطی همچون احیای حوضه آبریز دریاچه ارومیه در بلندمدت و با اجرای طرح های ۲۵ تا ۳۰ ساله نتیجه می دهد. باوجود اینکه در ایران عمر دولت ها چهار تا هشت سال است، با تغییر دولت ها برنامه های احیای دریاچه تغییر کرده و هیچ انباشتی صورت نگرفته و هر دولتی به اصطلاح خواسته چرخ را از نو اختراع کند.

وی ادامه داد: برای مثال در سال ۱۳۸۹، بعد از سه سال، یک برنامه جامع مدیریت دریاچه ارومیه با حضور نخبگان و مسئولان استان های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و کردستان تهیه شد، اما با تغییر دولت اجرا نشد. دولت جدید روحانی هم ستاد احیای دریاچه را بعد از چند سال مطالعه راه اندازی کرد و در کنار آن، طرح سازگاری با تغییر اقلیم را با صرف ۷۶ هزار ساعت کار کارشناسی در سال ۱۳۹۹ تهیه کرد، اما به دلیل تغییر دولت اجرا نشد. لذا در تهیه نقشه راه آینده باید به گونه ای عمل شود که اجرای آن تحت تأثیر

تغییر دولت ها قرار نگیرد.

کاظم زاده خاطرنشان کرد: آسیب بعدی این است که دریاچه متأسفانه صاحب و متولی ندارد و مشابه بچه یتیم می ماند. به لحاظ قانونی، مسئولیت با سازمان حفاظت محیط زیست است، اما وقتی به ساختار این سازمان نگاه می کنید، هیچ جایگاهی برای آن تعریف نشده است. لذا باید در این باره نیز تعیین تکلیف شود.

احیای دریاچه ارومیه به دور از سیاسی کاری

بهادری، عضو هیئت علمی دانشکده فنی مهندسی دانشگاه ارومیه، نیز در این مراسم خاطرنشان کرد: اگر نیت و هدف ما احیای دریاچه ارومیه باشد، صد درصد موفق خواهیم شد، ولی اگر احیای این دریاچه مدنظر نباشد، باید تغییر سیاست و اقدامات عملیاتی داشته باشیم.

وی با اشاره به بهبود وضعیت دریاچه از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ با اتخاذ سیاست های مناسب، افزود: در این بازه زمانی، با توجه به سیاست های اتخاذی و بدون سیاسی بازی، دریاچه ارومیه وضعیت خوبی داشت، ولی از سال ۱۳۹۸ تقریباً دیگر احیای دریاچه ارومیه معنایی نداشته است.

وی با بیان اینکه امسال شاهد بدترین وضعیت دریاچه ارومیه در طول تاریخ خواهیم بود، گفت: برای اولین بار در تاریخ، امسال در شهریورماه، دریاچه ارومیه کمتر از ۵۰۰ میلیون مترمکعب آب خواهد داشت.

بهادری بر هم افزایی و همکاری دولت و ملت در راستای احیای دریاچه ارومیه تأکید کرد و ادامه داد: آقای پزشکیان باید بسیاری از سیاست های احیای دریاچه ارومیه را اصلاح کند و همچنین پیشبرد اهداف احیای دریاچه ارومیه نیازمند یک مدیریت راهبردی بسیار قدرتمند است.

جواد بهمنش، عضو هیئت علمی گروه مهندسی دانشگاه ارومیه، در این نشست بر بهره مندی از نخبگان، کارشناسان و دانشمندان برای احیای دریاچه ارومیه تأکید کرد و گفت: متأسفانه ما با سیاست گذاری های اشتباه و نادرست، با ساخت سدهای متعدد، زمین های دیم را تبدیل به آبی کرده و آب فراوانی را به هدر داده ایم.

سامان نیک مهر، عضو هیئت علمی گروه مهندسی آب دانشگاه کردستان، با بیان اینکه برای احیای دریاچه ارومیه نیازمند اصلاح شیوه کاشت محصولات کشاورزی هستیم، ادامه داد: در حوزه پایاب سد کاظمی کردستان، به وفور شاهد برداشت بی رویه و غیرمجاز آب برای کشت چغندر بودیم که متأسفانه با این رویه نمی توانیم شاهد احیای دریاچه باشیم.

مهرنگ دوستی رضایی، نماینده شرکت آب منطقه ای آذربایجان غربی، در این نشست از کاهش ۷۰ درصدی ورودی آب به حوزه آبخیز دریاچه ارومیه ابراز نگرانی کرد و افزود: متأسفانه با کاهش شدید بارندگی و در پی آن، با بحران تنش آبی مواجه هستیم.

محمد همتی، عضو هیئت علمی گروه مهندسی آب دانشگاه ارومیه، بر ارائه داده های واقعی از ورودی آب رودخانه ها تأکید کرد و گفت: متأسفانه برخی از داده ها با واقعیت اصلاً تطابق ندارند.

نصرالله احمدی فرد، رئیس پژوهشکده آرتمیا و آبرزی پروری دانشگاه ارومیه، نیز در این نشست به تشریح راه حل و راهکارهای عملیاتی احیای دریاچه ارومیه پرداخت و گفت: تخصیص منابع مالی ثابت و ردیف جداگانه مالی توسط آقای پزشکیان، ریاست محترم جمهور، اقدام بسیار مثبتی در راستای احیای دریاچه ارومیه است.

علیرضا سیدقربشی، نماینده اداره کل حفاظت محیط زیست آذربایجان غربی، در این نشست با اشاره به تجارب خود از حضور در تمام ادوار ستاد احیای دریاچه ارومیه، ادامه داد: ما در ستاد احیا باید مدیریت واحد در حوزه آب، کشاورزی، آگاهی و اطلاع رسانی که همه منافع استان های آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی و کردستان را تأمین کند، داشته باشیم.

جلسه بعدی هم اندیشی احیای دریاچه ارومیه با مشارکت دانشگاه تبریز و اتاق بازرگانی تبریز و با حضور کارشناسان و فعالان حوزه محیط زیست طی یک ماه آینده در تبریز برگزار می شود.

بشیر جعفری، رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و محیط زیست اتاق بازرگانی تبریز، طی پیامی مکتوب بر اتحاد و همدلی آحاد جامعه برای حل مشکل دریاچه ارومیه تأکید کرد و گفت: بدون اتحاد، هم فکری و کمک گرفتن از جوامع عمومی، دست اندرکاران زیربخش های کشاورزی، معادن و محیط زیست، امکان احیای دریاچه ارومیه وجود ندارد. وی با بیان اینکه مسئولان از تک روی در پیشبرد اهداف احیای دریاچه ارومیه خودداری کنند، ادامه داد: امیدواریم با حضور آقای رحمانی در استانداری آذربایجان غربی شاهد اتفاقات موثر در حوزه دریاچه ارومیه باشیم.

گفتنی است، دریاچه ارومیه یکی از بزرگ ترین دریاچه های شور در جهان و بزرگ ترین دریاچه داخلی ایران است. این دریاچه در شمال غربی ایران و میان استان های آذربایجان غربی و آذربایجان شرقی واقع شده است.

دریاچه ارومیه در گذشته به عنوان یکی از جاذبه های طبیعی و زیست محیطی مهم کشور شناخته می شد، اما در چند دهه اخیر با بحران خشک شدن روبه رو شده است. کاهش بارندگی و تغییرات اقلیمی، سدسازی گسترده روی رودخانه های تغذیه کننده، مصرف بیش از حد آب های سطحی و زیرزمینی برای کشاورزی، مدیریت نادرست منابع آب و تبخیر بالا به دلیل گرمای شدید تابستان ها از جمله دلایل خشکی این دریاچه است.

دریاچه ارومیه نماد بحران آب در ایران بوده و احیای آن نیازمند همکاری گسترده میان دولت، مردم، کارشناسان و نهادهای بین المللی است. در صورتی که اقدامات احیایی به درستی پیاده سازی شوند، می توان امیدوار بود که این میراث طبیعی ارزشمند دوباره جان بگیرد و نقش حیاتی خود را در منطقه ایفا کند.

گزارش و عکس: طاهای اعتمادی